

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет романської філології і перекладу
Кафедра романської і новогрецької філології та перекладу**

Допущено до захисту

“_____” _____ року

Завідувач кафедри

_____ Наталія ФІЛОНЕНКО

КУРСОВА РОБОТА

з філології на тему:

“Причини виникнення діалектів в італійській мові”

Студентки групи МЛіт 09-20

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.052 Романські мови і літератури (переклад включно), перша – італійська

Освітня програма Італійська мова і література, друга іноземна мова, переклад

Скляренко Вікторія Вікторівна

Науковий керівник:

к. філол. наук Куранда Віталіна Валентинівна

Чотирибальна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії:

(підпис) _____ (прізвище та ініціали) _____

(підпис) _____ (прізвище та ініціали) _____

(підпис) _____ (прізвище та ініціали) _____

Київ 2023

АНОТАЦІЯ

У роботі було вивчено характерні особливості територіальної диференціації італійської лексики.

Італія є однією з романських країн, де і зараз становище діалектів залишається стійким. Коли на початку XX ст. створювався стандарт італійської мови, нормативний для країни, діалекти придушувалися. Вони розглядалися як ознака низької культури, і стосовно італійської мови вважалися другорядними місцевими мовами. Відомо, що на початку XX ст. по всій Італії існували школи, в яких кодифікована італійська вивчалася як іноземна. Її поширення стикалося з великими труднощами через діалектофонію.

Також було проаналізовано системно-типологічні особливості сицилійського діалекту. Сучасний вигляд сицилійського дуже складний, тому багато лінгвістів зверталися до проблем даного діалекту. Насамкінець, варто підкреслити відмінності в думках між дослідниками, чиї роботи були використані як інформаційний ресурс. Однак більшість схиляється до того, що сицилійська мова не повинна виставлятися в поганому світлі, в силу стереотипів.

Ця тема, незважаючи на її вивченість, залишається цікавою і пізнавальною для майбутнього лінгвіста, зважаючи на те, що це питання включає дуже багато як лінгвокраїнознавчого, географічного так і історичного матеріалу.

Ключові слова: італійська мова, діалекти, сицилійський діалект, територіальна диференціація, виникнення діалектів

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ ДІАЛЕКТІВ	6
1.1 Проблеми вивчення діалектів у науці	6
1.2 Виникнення діалектів з погляду етнолінгвістичної географії	12
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ	21
2.1 Історія та причини виникнення діалектів італійської мови	21
2.2 Системно-типологічні особливості сицилійського діалекту	23
Висновки до розділу 2	29
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	32

ВСТУП

Протягом століть термін Італія був виключно географічним і служив для позначення території Апенінського півострова, де знаходилися незалежні державні утворення. Природним було і мовне розмаїття біля майбутнього Італійської держави [4]. Національну єдність країна набула в 1861 році в результаті руху за об'єднання Італії (Risorgimento).

У початковий період після утворення Італійської держави постала проблема формування єдиної національної мови. Вирішення проблеми ускладнювалося класовим і культурним розшаруванням італійського суспільства.

Актуальність дослідження. У всьому світі налічується величезна кількість мов та діалектів: на думку деяких дослідників, 4-5 тисяч мов та ще більше діалектів. Точніше визначення їх числа навряд чи є можливим. Причин цьому може бути названо багато: не завжди чітко визначено межу між мовою та діалектом. Наприклад, мова жителів Флоренції та Палермо трохи відрізняється, так само як і мова жителів Лісабона та Мадрида, в той же час, ясно, що португальська та іспанська - дві різні мови, а мова жителів Палермо та Флоренції - діалекти італійської.

Іноді ту саму мову по-різному називають, інколи ж дві мови можна вважати однією. Наприклад, "грецька македонська" - похідна від грецької, а "слов'янська македонська" - одна з південнослов'янських мов, яку називають просто македонською.

Розкол, що стався латинською мовою на території Європи, спричинив утворення діалектів латинської мови. Це французька, іспанська, італійська та деякі інші мови.

Мета дослідження цієї роботи полягає у вивченні особливостей територіальної диференціації італійської лексики.

Завдання дослідження:

- Розглянути теоретичні проблеми вивчення територіальної диференціації лексики у науці.
- Визначити особливості територіальної диференціації лексики з погляду етнолінгвістичної географії.
- Розглянути історію та причини виникнення діалектів італійської мови.
- Проаналізувати системно-типологічні особливості сицилійського діалекту.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що ця тема, незважаючи на її вивченість, залишається цікавою і пізнавальною для майбутнього лінгвіста, зважаючи на те, що це питання включає дуже багато як лінгвокраїнознавчого, географічного так і історичного матеріалу.

Ця робота має практичну значущість, оскільки у професії філолога, викладача іноземної мови ми постійно стикаємося з використанням діалектних структур в усній і письмовій мові, отже, маємо грамотно розумітися на них. Результати можуть бути використані для проведення теоретичних курсів з вивчення італійської мови.

Об'єктом дослідження цієї роботи є територіальна диференціація італійської лексики.

Предметом дослідження є діалекти італійської мови.

Методи дослідження: аналіз літератури, спостереження, порівняння.

Структура роботи: робота складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИНИКНЕННЯ ДІАЛЕКТІВ

1.1 Проблеми вивчення діалектів у науці

Автори «Граматики італійської мови» М. Дардано та П. Трифоне виділяють основні відмінності мови від діалекту, відзначаючи, що діалекти, як і національна мова, відображають італійські культуру та традиції і є «мовами» у повному розумінні цього слова. Автори підкреслюють різні соціальні статуси мови та діалекту: флорентійський діалект XIV століття, якому віддавали перевагу у своїх творах Данте, Боккаччо та Петрарка, згодом став мовою мистецтва та політичних центрів півострова, набуваючи власних норм, граматики і, що важливо, наукову лексику.

Діалект, навпаки, розвивається в «сільських» реаліях. Ця ситуація тривала аж до другої половини XIX ст. Об'єднання Італії, історична та політична подія, що вплинула на розвиток мови та діалектів, сприяло поширенню італійської мови серед усіх верств населення. Дардано та Трифоне стверджують, що під сучасним поняттям «діалекту» (від гр. *dialektos* «мова», що походить від дієслова *dialegomai* «говорю») сьогодні розуміються чотири мовні реалії:

1. Незалежна по відношенню до національної мови лінгвістична система, яка має структурні особливості та історію, відмінні від особливостей та історії італійської мови;

2. Мовна система, прийнята будь-яким суспільством, що становить народ чи державу як показник національного характеру та мови управлінського апарату, освіти, писемного мовлення тощо. Розмовний різновид національної мови, тобто різновид тієї самої системи; мають ті ж особливості та історію, що й національна мова.

3. Перехід від діалекту до мови і назад залежить від ситуації: у сім'ї чи з мешканцями тієї ж місцевості найчастіше розмовляють діалектом; з незнайомцями чи жителями інших областей говорять регіональним діалектом або італійською. Цей характерний італійський білінгвізм нерозривно пов'язаний з явищем італізації діалектів, у якого виділилися чотири різновиди мови. Дж.Б.Пеллегріні представляє їх як загальноіталійську мову (*italiano (come si scrive) / italiano standard / lingua letteraria*), регіональну італійську (*italiano regionale*), регіональний діалект (*dialetto regionale*) та локальний діалект (*dialetto locale*).

4. Регіональна італійська – різновид італійської мови, що володіє регіональними особливостями, які виявляються найбільше у вимові; також можуть відрізнятися лексичними характеристиками. Виділяють чотири різновиди регіональної італійської (незважаючи на такі дрібні різновиди, як сардський): північний, тосканський, римський, південний.

Регіональний діалект – різновид, який найбільше виявився під впливом регіональної італійської на одному або кількох рівнях: синтаксичному, фонетичному, лексичному чи морфологічному. Дардано та Трифоне відзначають такі соціальні чинники, які розрізняють мову та діалект:

1. Мова кодифікована, діалект не кодифікований зовсім або меншою мірою;
2. Мова має письмову форму, яка часто відсутня у діалектів;
3. Мова має вищий соціальний престиж;
4. Мова має видатніше культурне надбання.

Винятком із правил є такі діалекти, як неаполітанська або венетська, що володіють визначними традиціями та історією. Таким чином, загальним критерієм поділу мови та діалекту є менша географічна поширеність останнього. Безперечними є також такі характеристики діалектів:

1. Це особливі «мови», що використовуються у різних місцевостях країни.

2. Раніше їх використовували майже всі жителі Італії, тоді як сьогодні через поширення італійської на них говорить лише деяка частина.

3. Як і італійська, біля витоків якого стоїть флорентійський діалект, вони походять від народної латині.

4. Не є «примітивними» мовними спільностями, але мають власну граматичну і лексичну структуру.

Першу спробу класифікувати італійські діалекти було здійснено Данте Аліг'єрі в трактаті «Про народне красномовство». Класифікація ґрунтується на географічному принципі: Данте поділяє Італію на ліву та праву частини вздовж лінії Апеннінських гір. До правої частини відносяться частина Апулії, Рим, герцогство Сполето, Тоскана та Генуезька марка, Сардинія та Сицилія; до лівої він відніс частину Апулії, Анконську марку, Романію, Ломбардію, Тревізську марку, Венецію, Фріулі та Істрію. Таким чином, Данте виділяє принаймні 9 діалектів із внутрішніми відмінностями: так, у Тоскані розрізняються сієнський та аретинський, у Ломбардії ферарський та п'ячентинський тощо.

За інших спроб класифікації діалектів було здійснено різні принципи їх поділу. Основоположником структурного поділу вважається знаменитий італійський лінгвіст Г.І.Асколі, який уперше ввів поняття «діалектний ареал» (*area dialettale*), а також поняття субстрату стосовно романських мов. Його класифікація мала як діахронічний, так і синхронічний характер.

Діахронічний підхід ґрунтувався на відношенні діалекту з латиною, який у результаті дозволяв охарактеризувати діалекти окремо або у складі діалектів будь-якої місцевості завдяки наявності чи відсутності відмінних рис. Завдяки синхронічному підходу Асколі мав можливість порівнювати за допомогою компаративістського методу сучасні діалекти із тосканським.

Класифікація діалектів по Асколі може бути поділена на кілька груп:

1) діахронічна класифікація – завдяки діалектам, що виникли на основі народної латині, встановлюється, які з них зберігають найбільшу близькість до початкового зразка (найбільш «чиста» латина збереглася саме в Тоскані);

2) синхронічна класифікація – з допомогою компаративістського методу встановлюється близькість діалектів із тосканським типом. Так, Асколі виділяє тут три групи:

а) діалекти, які «залежать більшою чи меншою мірою від романських систем, не властивих Італії», тобто діалекти, що належать до неіталійських мовних типів: франкопровансальські та ладінські;

б) діалекти, які «відокремлюються від італійської системи, але які все-таки не входять до інших романських систем поза Італією», тобто діалекти, що не належать до неіталійських мовних типів і не входять до італійського типу: гало-італійські (п'ємонтський, лігурський, ломбардський, еміліанський) та сардинські;

в) діалекти, які «менш віддаляються від чистого італійського чи тосканського типу, але можуть формувати з тосканським особливу систему романських діалектів», тобто діалекти, що утворюють групу італійського типу (за винятком тосканського): корсиканський, венеціанський, сицилійський, римський, діалекти регіону Кампанія, Умбрія та Марке.

3) Географічна класифікація:

Група А: франко-провансальські, ладінські діалекти.

Група В: гало-італійські та сардські діалекти.

Група С: центральні, південні діалекти, венеціанська, корсиканська.

Група D: тосканські діалекти, що характеризуються близькістю до латині через менш різкий перехід до нових форм.

Дардано та Трифоне поділяють діалекти на дві великі групи, відносячи в одну групу такі різні діалекти, як центральні та південні:

1. Північні діалекти, які у свою чергу поділяються на гало-італійські, венетські, істрійські діалекти.

2. Центральньо-південні діалекти, які у свою чергу поділяються на тосканські, серединні, проміжні південні, вкрай-південні. До.Мерло у своїй класифікації наголошує на важливості поняття субстрату в діалекті: етрусський субстрат у Тоскані, італійський – у Центральньо-південній Італії,

середземноморський субстрат – на Корсиці, Сицилії, у Сардинії, Апулії та Калабрії, кельтський та венетський – у Північній Італії.

Дж.Б. Пеллегріні у своїй класифікації італійських діалектів ґрунтується на понятті «італлороманських діалектів», термін, який включає в себе «різні діалекти півострова та островів, чиєю провідною мовою є італійська».

Усвідомлюючи труднощі відокремлення італороманських діалектів від галлороманських, Пеллегріні керується екстралінгвістичними факторами (культурними, історичними, соціальними). Таким чином, він виділяє п'ять різновидів:

- північноїіталійська/верхньоіталійська;
- фріульська/Ладинська;
- центрально-південна;
- тосканська;
- сардська.

Вони входять до італороманської системи, відрізняючись від галлороманської, куди входять французька мова, франко-провансальські та провансальські діалекти. Вітчизняний погляд на цю проблему представляє І. І. Челишева, зазначаючи, що діалекти відрізняються структурною різноманітністю, яка не є «похідною або варіантом структури» італійської, що сформувалася на основі флорентійської говірки тосканського діалекту; типологічна єдність діалектів немає. Для класифікації вона вибрала структурно-ареальний принцип.

Велика перевага цієї класифікації у тому, що Челишева, як і Пеллегріні, враховує культурно-історичні зв'язки різних діалектів та його географічну близькість.

Крім того, подібно до Асколі, вона виділяє в окрему групу тосканські діалекти, усвідомлюючи їх велику відмінність з іншими діалектами центральної Італії:

- 1) діалекти Північної Італії (галло-італійські та венетські);
- 2) тосканські діалекти;

3) південна діалектна група (діалекти Серединної Італії, власне південні, діалекти Крайнього Півдня).

Також вона правомірно зазначає розмитість меж діалектів та наявність перехідних зон, внутрішню неоднорідність груп діалектів та про «соціально-територіальну стратифікацію всередині окремих ареалів» (напр., *senese rustico*, т.зв. «сільський» варіант діалекту). Сьогоднішній розвиток італійської мови супроводжується поступовим відступом діалектів: чисті діалекти замінюються регіональними (тобто змішаними або перехідними формами між діалектом і мовою), які, у свою чергу, замінюються на регіональну італійську (*dialetto > dialetto regionale > italiano regionale*).

Соціологічні дослідження, проведені 1861 року, виявили 75 % безграмотного населення біля Італійської держави. На іншому полюсі знаходився найтонший елітарний прошарок населення, який був носієм високої італійської культури. У наступні десятиліття італійський уряд проводив реформи спрямовані на зниження коефіцієнта безграмотності та формування державної освітньої системи.

Постало також питання про формування єдиної державної мови. Ця проблема викликала гостру полеміку серед літературних та громадських діячів Італії. Так, наприклад, Алессандро Мандзоні був одним із перших учених, хто зайнявся вирішенням питання про мову на єдиній соціальній та політичній території. На думку Мандзоні, коріння італійської мови знаходилося виключно у Флоренції, у місті, офіційною мовою якого є діалект, який розуміється всім міським населенням. Alessandro Manzoni у трактаті “*Dell'unita della lingua e dei mezzi di diffonderla*” писав про співвідношення мови та діалектів. Він говорив про існування діалектів та регіональних говорів в опозиції стосовно національної мови. На його думку, місцеві говірки та прислівники мають право на існування та виконують ті ж функції, що й єдина національна мова [5].

Після об'єднання Італійської держави та приєднання нових територій італійський уряд робив спроби інтеграції італійського суспільства до єдиної

мовної та культурної системи. Цей процес культурної асиміляції насамперед стосувався регіонів, які раніше не входили до складу італійської держави. Італійська мова не була рідною мовою для населення цих регіонів.

Таким чином, намітилася тенденція до заміни провінційної самосвідомості та пов'язаного з ним діалекту на загальноіталійські. Цей процес отримав назву італізації. Цей термін використовується як для опису добровільного або насильницького переходу на італійську мову та засвоєння італійської культури, так і для позначення процесу заміни іноземних лексичних запозичень на відповідні неологізми в італійській мові [7].

Розвитку національних мов, мовного суверенітету, мовних прав людини, регулюванню відносин між групами мовної більшості та меншості в даний час приділяється все більше уваги, що знаходить відображення і в законодавстві. Мовне законодавство визначає статус та сфери використання мови. На всій території Італійської держави представлені мовні меншини, які є «етнічним та мовним продовженням суміжних з Італією країн [11]».

У ході італізації вживалися заходи щодо викорінення іноземного впливу на італійську мову. Ці лінгвістичні заходи мали законодавчий характер. Насамперед у системі шкільної освіти скасовувалося викладання міноритарних мов. Також проводилася заміна іноземних географічних назв і власних назв на італійські аналоги. Видавничі будинки та органи друку були змушені відмовитися від іноземної термінології та перейти на використання відповідних італійських слів та виразів. Необхідно брати до уваги всю складність проведення такої політики в країні, де, крім державної мови, існують діалекти, які мають власну літературну та письмову традицію.

1.2 Виникнення діалектів з погляду етнолінгвістичної географії

Італійський алфавіт має лише 26 букв, він найкоротший серед європейських мов. Зазвичай студенти досить швидко вчаться читати

італійською мовою. За деякими даними, зараз італійська мова входить до топ-5 найбільш вивчених мов у світі. Загальна кількість тих, хто розмовляє італійською мовою у світі, становить понад 70 мільйонів людей.

За класифікацією італійська мова відноситься до групи романських мов індоєвропейської мовної сім'ї, які «беруть свій початок від народної латині, мови, якою розмовляли жителі Римської імперії» [9]. Наразі італійська мова має офіційний статус не лише в Італії, а й у мікродержавах на території Італії Ватикан та Сан-Марино, а також, наприклад, у Швейцарії. Діалекти італійської мови сформувалися на території Апеннінського півострова ще в середні віки. Протягом багатьох століть мала місце роздробленість. Так, наприклад, на півночі півострова існувала Венеціанська республіка, на півдні Неаполітанське та Сицилійське королівства.

Тосканський діалект (або, інакше, флорентійська говірка), на якому створювали свої твори великі Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарка та Джованні Боккаччо, ліг в основу італійської літературної мови. Мовна роздробленість Італії була подолана навіть після створення єдиної італійської держави у другій половині XIX століття (1861 рік)» [9].

Алессандро Манцоні, італійський поет і романіст, також підтримував флорентійський діалект і всіляко просував ідею про те, що саме він має лягти в основу національної італійської мови. Надалі ця мова історично розвинулася в літературну італійську і поширилася по всьому півострову. Тепер уже й поети з інших регіонів, такі як емільянець Маттео Марія Бойардо у XV ст. або неаполітанець Якопо Саннадзаро в XVI ст., писали свої твори на тосканському варіанті італійської мови. Однак, по суті, ця мовна роздробленість зберігається й досі.

Місцеві прислівники сильно відрізняються від загальноприйнятої літературної мови і настільки не схожі між собою, що сіверянин і житель півдня ніколи не зрозуміють один одного, якщо кожен з них говоритиме на своєму діалекті. Діалектальні відмінності в італійській стосуються лексики,

граматики, вимови. Діалект Риму, романеско, найближчий до літературної мови.

В основному відмінності між романеско та літературною мовою спостерігаються у вимові, деякі звуки видозмінюються або ковтаються. У плані лексики особливістю є те, що у романеско активно використовуються лайки, де вони заборонені. Спочатку римська говірка була ближчою до неаполітанської, але з XIV ст. ситуація змінилася завдяки загальному процесу "тосканізації". У цілому ж діалекти поділяються на групи за територіальною ознакою.

Група №1. Північноіталійські діалекти. Північ Італії відносять до гало-романських діалектів (або гало-італійських). У невеликій області Валле-д'Аоста (Valle d'Aosta) на північному заході, що межує з Францією та Швейцарією, крім італійської, офіційна мова також французька, жителі спілкуються своїм корінним франко-провансальським діалектом і окситанською мовою. Регіон П'ємонт (Piemonte) використовує у спілкуванні п'ємонтський діалект. На ньому говорять близько 2 мільйонів людей. У регіоні Венето (Veneto) на північному сході та на всьому північному узбережжі Адриатичного моря використовується Венецький діалект, що склалося історично, у зв'язку з політичним та культурним розвитком Венеції. Значна частина італійців півночі мешкає в Ломбардії (Lombardia) зі столицею в Мілані - багатою та розвиненою північною провінцією.

На ломбардському діалекті говорить близько 10 млн. людей. Ломбардська мова посідає друге місце за поширеністю після італійської. Уявна лінія Спеція-Ріміні відокремлює північні діалекти від південно-центральных.

Група №2. Центральні діалекти. До центральної частини Італії відносять: Тоскану (Toscana), де говорять тосканською; Умбрію (Umbria); Марці (Marche); Лаціо (Lazio), де центром є Рим із відповідним прислівником — романеско. На півдні регіону поширена неаполітанська мова. Регіон Тоскана (Toscana) відомий своєю класичною італійською. Звідси розпочалося

лінгвістичне об'єднання регіонів. Зараз кожен італієць незалежно від регіону проживання навчає дві мови – літературну італійську та «свою», щоб вміти спілкуватися у своїй провінції.

Тосканський діалект має свою особливість у вимові. Наприклад, тосканці не вимовляють букву «к», вона в них звучить як «х», тому слово *casa* [каза] (будинок) тут може звучати як [хаса]. Іноді інші класифікації можуть виділяти тосканські діалекти у центрі (серед них основний флорентійський), інші діалекти відносять до південно-центральных (Умбрія, Марці, Лаціо).

Група №3. Південні діалекти. Південні області Італії також розмовляють різними мовами. У регіоні Кампанія (*Campania*) зі столицею у м. Неаполь виділяють неаполітанський діалект, який навіть для людини, яка розмовляє італійською, найчастіше звучить як нелогічний набір звуків. У південних областях Кампанія, Абруццо (*Abruzzo*), Молізе (*Molise*), Базиліката (*Basilicata*), верхній частині Апулії (*Puglia*) також поширений неаполітанський діалект, а також апулійський, калабрійський, абруцький діалекти.

У 2008 р. регіональний уряд Кампанії офіційно проголосив неаполітанську повноцінною мовою. Це було зроблено для того, щоб захистити мову, просувати її вивчення, а також зберегти місцеву культуру та традиції. У неаполітанській мові досить помітні граматичні відмінності, наприклад, наявність іменників середнього роду, тоді як у літературній мові граматично лише 2 роди, чоловічий та жіночий. На півдні країни, в Калабрії (*Calabria*) та на острові Сицилія (*Sicilia*), розмовляють переважно на сицилійському діалекті. Окремо виділяють лінгвістичну ситуацію острова Сардинія (*Sardegna*). Місцева мова є сумішшю різноманітних італійських прислівників, точну кількість яких досі не встановлено [14].

Нижче наведемо кілька прикладів цікавої різниці у діалектах. Слово «вулиця» перекладається італійською мовою *via*, але існує близько 400 слів, які вживаються для різної передачі слова «вулиця» на діалектах:

- У Вероні це *regasta*.
- У Мантуї – *spalto*.
- У Венеції – *calle*.
- В Падуї – *riviera*.
- У Неаполі - *cupa*.

"Хлопчик" - *ragazzo* в класичній італійській мові, а в Римі - *ragà*, в Неаполі - *guaglione*. Звичайне речення «ми приїжджаємо», яка в італійській звучить як *stiamo arrivando*, у венеціанському діалекті – *sémo drio rivàr*. Щоб уявити різницю між діалектами італійської та її літературним варіантом лише на рівні цілих речень, наведемо у приклад прислів'я і приказки, вживані на діалектах у різних регіонах Італії, проти італійського літературного варіанту мови. У кожній парі фраз друга наведена літературною.

П'ємонт: *Par paghè e mori j'è sempar temp. Per pagare e morire c'è sempre tempo*. Заплатити та померти – час завжди знайдеться. *A ten l'anima cui dent. Tiene l'anima coi denti*. Він тримає душу зубами (про людей зі слабким здоров'ям). Ломбардія: *La gatta pressusa la fa i micétt orb. La gatta frettolosa fa i micini ciechi* У квапливої кішки кошенята сліпі. *Vèss adree a ongess i strivaj (Milano). Essere al punto di ungersi gli stivali*. Начистити чоботи (бути готовим до відправлення, сидіти на валізах). Валлед'Аоста: *Oeuf d'une heure, pain d'un jour, vin d'un an. Uovo di un'ora, pane di un giorno, vino di un anno*. Яйце однієї години, хліб одного дня, вино одного року (тобто найкраще). *Rouges nuages à l'aurore de la pluie encore. Nuvole rosse all'aurora pioggia ancora*. Червоні хмари на світанку віщують дощ.

Трентіно Альто Адідже: *Mac'sut, gran d'apartut. Maggio asciutto, grano dappertutto*. Сухий травень – гарний урожай. *Volér star sora come l'òio. Volere stare sopra come l'olio*. Хотіти бути зверху, як олія (хотіти командувати). Венето: *Co te si invità, bussa coi piè. Quando sei invitato, bussa con i piedi*. Якщо ти запрошений у гості, стукай у двері ногами (бо руки зайняті подарунками). *Chi che no gà testa, gà gambe. Chi non ha la testa, ha le gambe*. У кого немає голови, є ноги (погана голова ніг спокою не дає). ФріуліВенеціяДжулія: *Al*

can de dó paróni al resto senza magnàr. Il cane di due padroni rimane senza cibo. Собака двох господарів залишається голодним (у семи няньок дитини без ока). Лігурія: Loda ò mano ma stanni a cà. Loda il mare ma stai a casa. Хвали море, але залишайся на березі. Lontan da-i êuggi lontan da-o chèu. Lontano dagli occhi lontano dal cuore. З очей геть з серця геть. ЕміліяРоманья: Nadel al sul e Pasqua stiss. Natale con il sole, Pasqua nuvolosa. Сонце на Різдво — хмари на Великдень. La prèscia bisàgna lassèrta al levri. La fretta bisogna lasciarla alle lepri. Поспіх треба залишити зайцям. Тоскана: La diritta è serva della mancina. La mano destra al servizio della sinistra. Права рука – слуга лівої. La son di Prao e la vogl'essè rispettao. Io son di Prato e voglio essere rispettato. Я з Прато і тому вимагаю пошани. Умбрія: Anghe la presscia vole lu tembu sua. Anche la fretta ha bisogno di tempo. Навіть для поспіху потрібен час. Artornà' ntoll'ovo. Tornare nell'uovo. Повернутись у яйце (впасти в дитинство).

Марке: Allea li figlj tua puritti, se tu li voli ricchi e veneditti. Alleva i tuoi figli poveretti, se li vuoi ricchi e benedetti. Виховуй своїх дітей, якщо хочеш їх бачити щасливими та багатими. 'Na casa senza femmena è comme una linterna senza lume. Una casa senza donna è come una lanterna senza lume. Будинок без жінки — всеодно, що ліхтар без світла. Лаціо: La léngua nèn té gl uossa, ma fà glio fuosso. La lingua no ha l'osso ma fa il fosso. Мова немає кісток, але може викопати яму (мова без кісток). Masséra stamo de becco. Stasera siamo di "bosca". Сьогодні ми запрошені на обід.

Абруццо: Моје, marit e fije, coma ddi ti li da ', ccusci'ti li piје Moglie, marito e figli come dio te li da ', cosi'te li prendi Дружину, чоловіка та дітей приймай такими, якими тобі дав їх Бог. Моліз: U scarpate va senza scarpe. Il calzolaio va senza scarpe. Чоботар без чобіт. Компанія: Tre so'li putienti: lo Papa, lo Rre e chi no tene nienti. Tre sono i potenti: il Papa, il Re e chi non ha nulla. Є лише троє наймогутніших: тато, король і жебрак (той, кому нема чого втрачати). Male e bbene a fina vene. Sia il male che il bene finiscono. І погане, і добре закінчується. Апулія: U tiém'b' s'é mmís' a lla v'rnín'. Il tempo si è messo "all'invernale". Встановилася зимова погода. Тèn' la lucért'l' a ddó kót'

Ha la lucertola a due code. У нього є ящірка з двома хвостами (про щасливу людину). Базилікату: Ognadunu porta l'acqua a u mulinu soio. Ognuno porta l'acqua al suo mulino. Кожен ллє воду на свій млин. U saziu nù'kkridi a lu dijunu. Il saziu non crede al digiuno. Ситий голодному не товариш.

Калабрія Quando a jatta ne c'esti 'u surici balla. Quando non c'è la gatta il topo balla. Коли немає кішки, миші веселяться. Si rispetta u cani po patruni. Si rispetta il cane, per rispetto del padrone! Якщо шануєш господаря, шануй і його собаку. Сицилія Megliu oi l'ovu ca dumani a gaddrina Megliu oggi l'uovo che domani la gallina. Краще яйце сьогодні, ніж курка завтра (краще синиця у руках, ніж журавель у небі). Mastro scarparo che sole scusute. Il calzolaio con le suole delle scarpe scusite. Чобець у черевиках з підошвами, що відірвалися (чоботар без чобіт).

Сардинія Traballu inutili, traballu massu. Lavoro che non arreca utilità, lavoro pazzo. Робота, яка не приносить користі, — дурна робота. Traballu continu bincit ogni cosa. Il lavoro assiduo vince ogni cosa. Терпіння і праця все перетруть.

Як видно з наведених прикладів, діалектальний варіант слова може трохи відрізнятися, часто бути більш коротким, ніж у літературному варіанті, але може замінюватися зовсім іншим словом. Для того, щоб повніше уявити мовну ситуацію в країні в цілому, слід сказати, що поряд з діалектами використовуються й інші мови.

Права мовних меншин Італії захищені статтею 6 Конституції. До цього списку офіційно входять 12 мов: фріульська, ладинська, німецька, словенська, окситанська, французька, франко-провансальська, албанська, грецька, сардинська, каталанська та хорватська. Закон передбачає використання цих мов в офіційній документації, навчання їм у школах, а також можливість створення радіо- та телепрограм цими мовами центральними каналами.

Крім того, німецька мова має рівні права з італійською в провінції Больцано, а французька — виступає рівними з італійською в регіоні Валле

д'Аоста. На жаль, рамки навчальної аудиторії, як і рамки цієї статті, не дозволяють повною мірою познайомити студентів та читачів з діалектальними особливостями італійської мови, тому в аудиторії вивчається переважно літературна норма, знання якої дає можливість читати італійську пресу, слухати радіо чи дивитися телепередачі.

Висновки до розділу 1

Італійська мова по праву вважається однією з найкрасивіших і співучих мов у світі. Багатьом, хто чує італійську мову і не здогадується про значення слів, вона здається дуже гарною та мелодійною. Фахівці пояснюють це тим, що майже всі слова закінчуються голосними, а також загалом наявністю в словах великої кількості голосних звуків. А ті, хто вже приступив до вивчення мови, як правило, з великим інтересом це роблять, оскільки фонетика італійської багато в чому близька до української. Наприклад, немає міжзубних звуків або гравіюючого звуку «р».

Літературна мова, звичайно, буде вжита італійцем, якщо її метою буде щось пояснити іноземцю, не носію мови. Однак, на наш погляд, необхідно все ж таки по можливості готувати студентів, які вивчають італійську мову, до тих діалектальних відмінностей, з якими вони можуть зіткнутися в майбутньому на практиці, у робочій поїздці або під час відпочинку, приїхавши в той чи інший регіон Італії.

РОЗДІЛ 2. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ

2.1 Історія та причини виникнення діалектів італійської мови

Як відомо, історія італійської мови почалася у третьому столітті нашої ери, коли Римська імперія щосили управляла Середземномор'ям. Коли в п'ятому столітті імперія впала, Італія розділилася на частини і зазнала численних вторгнень греків, німців, а також кельтів. Кожен регіон Італії став практично окремою країною зі своєю унікальною культурою, традиціями та мовою. Протягом століть під зовнішнім впливом мови цих місцевостей розвинулися в абсолютно різні варіанти так званої вульгарної латині, настільки різні, що люди, які проживають в цих місцевостях не змогли б розуміти один одного.

До п'ятнадцятого століття до італійців прийшло розуміння, що із спільної роботи, торгівлі та інших справ можна отримувати загальну користь. Згадавши фіаско, яке зазнали будівельники Вавилонської вежі, коли не змогли домовитися через мовний бар'єр, жителі Італії зрозуміли, що для досягнення результатів їм потрібна загальна мова, яку розумітимуть у всіх куточках країни. Ідея була правильною, але не дуже було зрозуміло, яку мову обрати головною. Зрозуміло на той час існував деякий конфлікт між рафінованою латиною, якою говорила еліта і новими мовами, якими говорили всі інші. Всіх інших, звичайно, було набагато більше, тому цілком очевидно, що вибирати треба точно не класичну чисту латину.

З великим відривом переміг флорентійський діалект як найбільш наближений до латині. Втім, можливо, очок йому додало те, що на ньому творили такі літературні зірки, як Данте, Петрарка та Боккаччо. Знову ж таки Алессандро Манцоні, італійський поет і романіст, підтримував флорентійський діалект і всіляко просував ідею про те, що саме він повинен лягти в основу національної італійської мови.

Інші нові мови продовжували розвиватися у статусі діалектів. Італійська як розмовна мова виникла у двох лінгвістичних лабораторіях Мілана та Риму, міст, які притягували до себе іммігрантів з усієї Італії. Новоприбулим доводилося сприймати спільну національну мову, щоб мати змогу якось спілкуватися з місцевими жителями. Після об'єднання країни італійську почали викладати у початковій школі, і він поширився повсюдно разом із повальним освоєнням грамоти.

Скільки всього діалектів в Італії сьогодні сказати не так просто. За одними стандартами їх чотирнадцять, за іншими - то взагалі: у кожному місті свій діалект. А щоб заплутатися остаточно – якісь із діалектів є особливими місцевими мовами, тобто діалектами Італії, а якісь регіональним різновидом мови, тобто діалектом італійської.

З історичних, культурних та політичних причин більшість так званих «італійських діалектів» досі не набули статусу офіційної мови. Італійське законодавство визнає лише франко-провансальський, фріульський, ретороманський, окситанський, каталанський та сардинський. Однак цим кількість італійських мов не вичерпується. Адже різниця між мовами не обмежується тільки місцевими слівцями. Наприклад, венеціанська мова має граматику, відмінну від граматики італійської мови.

В основному лексика італійської мови походить безпосередньо до латинської мови. Значна частина слів засвоювалася фонетично і морфологічно у процесі історичного розвитку, а деяка їхня кількість проникла шляхом книжкового запозичення, головним чином починаючи з епохи Відродження. Тут далася взнаки історична спадкоємність і мовна традиція, оскільки італійська мова розвивалася на тому ж географічному ґрунті, на якому свого часу була поширена латина.

У період раннього середньовіччя італійська мова сприйняла низку німецьких елементів з мови племен, що завоювали Італію (V–VIII ст.). Значна кількість так званих галицизмів увійшла до італійської мови із старофранцузької мови (XI–XIII ст.).

У XVII столітті, коли був сильний вплив іспанської культури на півдні Італії, італійська мова запозичила деяку кількість іспанських слів, а у XVIII столітті, у зв'язку з сильним впливом французького абсолютизму, італійська мова сприйняла низку французьких слів.

Зі свого боку, в період розквіту культури епохи Відродження (XV–XVI ст.) та економічного розвитку Італії італійська мова вплинула на інші європейські мови: міцно зміцнилася в них італійська термінологія в галузі фінансової та банківської справи, в галузі мистецтва – архітектури, живопису, музика, театр.

2.2 Системно-типологічні особливості сицилійського діалекту

Перехід від діалекту до мови і назад залежить від ситуації: у сім'ї чи з жителями тієї ж місцевості найчастіше розмовляють діалектом; з незнайомцями чи жителями інших областей говорять регіональним діалектом або італійською. Дж. Б. Пеллегріні представляє їх як загальноіталійську мову (*italiano (come si scrive) / italiano standard / lingua letteraria*), регіональний італійський (*italiano regionale*), регіональний діалект (*dialetto regionale*) та локальний діалект (*dialetto locale*) [1].

Визнаним фактом є, що більшість лінгвістів виділяє на території Італії 4 групи регіональних варіантів: північну (до якої входять гало-італійські, венеціанські, істрійські), центральньо-південну (тосканські, медіанні, інтермедіанні, крайні південні), сардські та ладінські. Крім того, на території країни присутні етнічні групи, що говорять 8 європейськими мовами, що належать до різних мовних сімей (провансальській, франко-провансальській, німецькій, словенській, каталанській, албанській, грецькій та окситанській). Звертаючись до ареальної лінгвістики по відношенню до італійської мови, ми можемо виділити поняття ізоглоси (від грец. "isos" - рівний і "glossa" - мова,

мова) - лінія на лінгвістичній карті, що позначає межі поширення будь-якого мовного явища. Цей термін було вперше запроваджено А. Біленштейном [2].

Виходячи з цього, географічно діалекти поділяються на 3 території, поділені 2 ізоглосами: La Spezia-Rimini відокремлює Північ від Півдня, Roma-Ancona відокремлює Центр від Півдня. Сицилійський діалект займає особливе місце у лінгвістичній картині Італії. В даний час, щоб зрозуміти специфіку даного діалекту, нам необхідно звернутися до історії. Вона ускладнена великою кількістю набігів та завоювань Сицилії, що сприяло змішуванню культур та асиміляції мов.

Сицилійський діалект вкрай неоднорідний, оскільки в епоху романських завоювань, Західну Сицилію населяли карфагеняни, Східну Сицилію греки, тоді як античні жителі (з II-I до н. Сучасний вигляд сицилійської мови склався протягом своєї багатомісячної історії і тісними контактами практично з усіма народами Середземномор'я.

Насамперед, ми можемо виділити великий нормандський вплив як на писемність, а й розмовну мову Сицилії. Терміни з норманським та давньофранцузьким походженням, а також північні італійські, зокрема лігурійські та п'ємонтські, привезені на Сицилію так званими «ломбардами» або галоїтальними поселенцями, були виявлені в сучасному вигляді сицилійського діалекту. Тим не менш, що склалася ситуація не така проста, так як раніше Норманнов, наприкінці першого тисячоліття, Сицилія була завойована Арабами.

Арабські завойовники, що переважають Бербери – жителі Північної Африки, розтропили візантійців, які влаштувалися головним чином у Східній Сицилії, і докорінно змінили територію, економіку, соціальну сферу та релігійну самобутність, а мова була глибоко трансформована. Поділ Сицилії строго на три лінгвістичні зони прийнято багатьма лінгвістами та дослідниками. Вітчизняний погляд на дану проблему представляє І. І. Челишева, зазначаючи, кожен діалект індивідуальний за своєю структурою

і типологічна єдність діалектів немає. І.І. Челишева керувалася структурно-ареальним принципом упорядкування класифікації:

1. Діалекти Північної Італії (галло-італійські та венетські);
2. Тосканські діалекти;
3. Південна діалектна група (діалекти Середньої Італії, власне південні, діалекти Крайнього Півдня).

У тому числі Челишева була правомірно відзначена розмитість меж діалектів та наявність перехідних зон, внутрішню неоднорідність груп діалектів і також включила такий напрямок, як «*senese rustico*», а саме «сільський» варіант діалекту. [4]

Як вихідне приймається положення про насиченість сицилійських говірок різних фонетичних особливостей. Насамперед, сицилійський діалект характерний переважанням голосних звуків, таких як [a], [i] та [u]. Так, наприклад, часто і практично у всіх словах, сицилійці замінюють букви [e] і [o] на [i] і [u], причому цю особливість можна виявити переважно в кінці слова або в його середині - *problema-prublema*; *dopo-doppu* («після»); *tempo-tempu* ("час", "погода"); *gatto-jattu* («кіт»); *borsette-buzzitti* («Жіноча сумочка»); *aggiungere-inciri* («додавати»); *quete-abbacu* («спокій»). У провінції Катанія відокремленою властивістю заміни голосного e не що інше, як заміна [a] та [i] на [e] - *zia-ze* («тетя»).

Проте, справедливо брати до уваги і граматичну особливість сицилійського діалекту, яка у свою чергу грає чималу роль у визначенні літери на кінці слова, а саме те, що як правило іменники чоловічого роду однини закінчуються на [u] – *uomo-omu* («людина »); *figlio-figghiu* («син») – де у множині іменники чоловічого роду змінюють останню голосну на [i] – *babbaluccu-babbaluci* («лумаку»-макаронні вироби); *gaddu-gaddi, addi* («півень»). Іменники жіночого роду однини, як і в стандартній італійській, закінчуються на [a] – *giacca-bunasa* («жакет»); *olive-aliva* ("олива"); *pesca-persica* («персик») – де множина утворюється за допомогою закінчення [i], як і у випадку з чоловічим родом – *civette-cucci* («сови»); *zanzare-muschittali*

("комари" Трапані) - що в деяких випадках може утруднити правильне визначення роду слова. Також зібраний матеріал показує, що приголосна [l] дуже мінлива в сицилійському діалекті.

Вищесказане твердження ми можемо підтвердити прикладами, де [l] змінюється на [r] – *illegalita-irregularia* («протизаконність») – у цьому прикладі ми можемо спостерігати ще одну відмінну особливість регіональних варіацій італійської загалом, у тому числі і сицилійської, це ще один феномен подвоєння, де [r] подвоюється на початку слова, що є невід'ємною рисою сицилійського. Подвоєна форма [ll] здатна трансформуватися в [dd] - *bella-bedda* («красивий, прекрасний»); *gallina-addina* («курка»); *budella-budedda* («торгова вуличка»); *cavallo-cavaddu* («кінь, кінь»); *poscioline-nicciddi* («солоні горішки»), а поєднання букв [li] змінюється на [gghi] – *aglio-agghiu* («часник»); *moglie-muggieri* («дружина»); *olio-ogghiu* («оля»); *svegliare-arruspigghiaru* («будити, пробуджувати»).

Говорячи про роль приголосних звуків у сицилійському діалекті, то тут можна помітити дотримання загального римського правила вимови, за яким м'який приголосний зберігається, приголосний у середині слова послаблюється, а остаточні приголосні відсутні.

З особливостей приголосних у сицилійській мові, насамперед розглядається консонантне подвоєння після акцентованого голосного. Дане явище можна ознаменувати двома визначеннями, де кожне містить у собі різний функціонал – гемінація та синтаксичне подвоєння. Цей тип подвоєння описується в лінгвістиці як «найвище виразне подвоєння» або «виразне скручування». Наприклад, у центральній та південній Італії після піднебінної голосної ставиться гемінату /cc/, /dd/ натомість часто є результатом зміни /ll/, а також поєднання /dd/ зустрічається в деяких випадках з особливою вимовою. Гемінату окремо визначається, як подвоєна приголосна, де найчастіше за подвійним написанням ховається одинарне написання, але в той же час для італійської мови та її діалектів ситуація зовсім протилежна – за одинарною вимовою ховається подвійне написання [6].

Наприклад синтаксичного подвоєння, можуть послужити такі слова, як: *cchjù* (ріу); *ddà*; *quicca*. Цікава думка про те, що літерне поєднання, що змінюється на [gghi], насправді не [li], а [gli], проте існують рідкісні приклади, які можуть оскаржити дане твердження одним з вищеназваних прикладів – *olio-ogghiu* ("масло"). На додаток до всього вищесказаного, ми проаналізували межу сицилійського діалекту, яка в праві вважатися однією з головних - стала асиміляція буквосполучень [nd] в [nn].

Прикладами можуть бути такі слова, як *mondo-munnu* («світ»), *sindaco-s'innacu* («мер»), *vendita-vinnita* («продаж»). Не менш популярною є думка на ознаку ротацізму в сицилійському діалекті. Так, американський лінгвіст JK. "Kirk" Bonner у своїй статті "Principal differences among sicilian dialects: Part I. Phonological differences" описує цю особливість як на "перетворення, яке характеризується заміною d на r, де на перший погляд, заміщення може здатися дивним, проте звук «r», що створюється помахом мови проти верхнього альвеолярного хребта, насправді починає звучати як звук «d». Це явище відоме як ротацізм, тобто заміщення «r» для іншого приголосного, і воно зазвичай зустрічається як у східній Сицилії (ES), так і в західній Сицилії (WS). Це може відбуватися всередині слова або може вплинути на початкову "d". [5].

Тим не менш, видається переконливішою точка зору, викладена професорами «Accademia della Lingua Siciliana», які оскаржують не тільки це явище, а й навіть приклад дієслова «говорити», наведений професором Боннером: *diri* – *riri* («говорити»), *dumani-* *rumani* (завтра), *la machina di Ciccio-la machina ri Ciccio* (машина Франческо). Проте, «Accademia della Lingua Siciliana» не висловлюють тверду думку, що ротацізм не допустимий у сицилійському, але проте просять бути обережними з деякими словами, спотвореними даною особливістю

Підсумовуючи, ми можемо стверджувати, що при аналізі сицилійських голосних і приголосних були наведені найяскравіші приклади відмінностей регіональної варіації та італійського стандарту, проте існує безліч і інших

аспектів мови в сицилійських *rarrati*. Також, не розглянувши історію формування діалекту, нам не вдалося б повністю зрозуміти як сицилійський діалект, а й культуру народу, що у цьому лінгвістичному середовищі.

Висновки до розділу 2

Діалекти Італії дуже різноманітні, особливо діалекти південної та центральної Італії, де поділ на регіони був більш вираженим. Прикладом може служити сицилійська з трьома різними мовними групами, яка поділяється на шість різновидів з відмінностями в граматиці, лексиці та вимові. Тобто жителі сусідніх сіл можуть говорити схожими, але все ж таки різними мовами. Проте всі ці діалекти об'єднують під однією назвою – Сицилійський.

Сучасний вигляд сицилійського дуже складний, тому багато лінгвістів зверталися до проблем даного діалекту. Насамкінець, варто підкреслити відмінності в думках між дослідниками, чиї роботи були використані як інформаційний ресурс. Однак більшість схиляється до того, що сицилійська мова не повинна виставлятися в поганому світлі, в силу стереотипів.

Також, в даний момент ми дозволяємо називати сицилійський регіональний варіант італійської мовою, тому що в силу перерахованих вище прикладів і особливостей він має індивідуальну цілісність, функціональну доцільність і може бути обумовлена у своєму існуванні зв'язком з мисленням і суспільством саме острова Сицилії.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Формами існування мови є територіальні діалекти (говори), наддіалектні мовні освіти (койне), різні соціальні діалекти (професійне мовлення, професійні арго, таємні корпоративні мови, кастові мови), просторіччя, молодіжне арго, повсякденно-розмовна мова, літературна мова. У принципі, всі форми існування мови (виключаючи таємні мови) доступні розумінню в межах даного народу. Форми існування мови різняться між собою складом мовних засобів, соціальним статусом (навколо функцій, сферами вживання), ступенем і характером нормування. Вищою формою існування є літературна мова, тобто. зразкова, нормалізована мова, протиставлена діалектам, просторіччям і арго. У сукупності всі форми існування певної мови утворюють загальнонародну мову.

Взаємини окремих форм існування мови можуть бути різними у різних мовах, а також у різні періоди історії однієї мови. Поки що не склалася письмова традиція, на перший план виступають взаємини між окремими територіальними діалектами. Після формування літературної мови найбільш суттєвими стають протиставлення літературної мови та нелітературної мови (діалектів та просторіччя), а також ступінь діалектної дробності та глибина діалектних відмінностей.

У різних національних колективах по-різному розподілені сфери використання та суспільні функції літературної мови та нелітературної мови. Так було в одних культурах, наприклад, у арабських країнах, Індії, історія української до кінця XVII ст., історії чеської мови до кінця XIX - початку XX ст., "Правильним" визнається лише письмово-літературна мова і, отже, повсякденно-розмовна мова виявляється нелітературною, ненормативною. У інших культурах невимушене усне спілкування може відбуватися літературною мовою, тобто не протиставлятися зразковій, правильній мові, і, отже, складати повсякденно-розмовний варіант літературної мови.

У мовному розвитку багатьох народів спостерігається тенденція до розширення суспільних функцій та сфер використання літературних мов.

Якщо на зорі писемності літературна мова - це мова небагатьох високоавторитетних текстів (насамперед священних), то в сучасному світі літературні мови використовуються повсюдно, у тому числі у невимушеному повсякденному спілкуванні.

Італія є однією з романських країн, де і зараз становище діалектів залишається стійким. Коли на початку ХХ ст. створювався стандарт італійської мови, нормативний для країни, діалекти придушувалися. Вони розглядалися як ознака низької культури, і стосовно італійської мови вважалися другорядними місцевими мовами. Відомо, що на початку ХХ ст. по всій Італії існували школи, в яких кодифікована італійська вивчалася як іноземна. Його поширення стикалося з великими труднощами через діалектофонію.

Негативне сприйняття діалекту та прагнення його уникати знаходять відображення у таких авторів як Л. Піранделло, чиї найважливіші твори написані італійською мовою.

Перші письменники сицилійського походження відмовлялися від використання діалектних включень у своїй мові, оскільки орієнтувалися на зразки ХІХ ст., прагнули відповідати класичним стандартам. Однак згодом архаїчна норма починає сприйматися як невиразна та безперспективна. Вона відторгалася людьми, котрим діалект був засобом безпосереднього вираження емоцій. Передати емоційність могло лише поєднання діалекту та загальноіталійського стандарту. Останній таким чином починає збагачуватися, і діалект набуває особливої функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Avolio, F. (2009) *Lingue e dialetti d'Italia*. Roma: Carocci
2. Bielenstein, A. (1973) *Die Grenzen des lettischen Volkstammes und der lettischen Sprache in der Gegenwart und im 13. Jahrhundert*.
3. Crystal, D. (2005) *How Language Works*. London: Penguin Books
4. Dardano, M. (1995) *Grammatica italiana con nozioni di linguistica*. Zanichelli Editore Zanichelli.
5. *Dialect*. The Oxford Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/dialect?q=dialect>
6. *Dialetto: definizione semplice di una parola controversa*. p // Salvaguardia del Patrimonio linguistici, 2016. URL: <https://patrimonilinguistici.it/dialetto-definizione/>
7. *Fiabe italiane* (1956)/ [raccolte dalla tradizione popolare durante gli ultimi cento anni e trascritte in lingua dai vari dialetti da Italo Calvino]. Torino: Einaudi. Volume primo. 448 p.
8. Giovan, Battista Pellegrini (1975) «*Saggi di linguistica italiana: storia, cultura, società*»/ Editore Boringhieri.
9. Grassi, C. (2006) *Italiano e dialetti* Introduzione all'italiano contemporaneo. La variazione e gli usi. vol. 2. P. 279 – 310.
10. *Il dialetto nella didattica dell'italiano L2: riflessioni, esempi e proposte pratiche* // Italiano per stranieri. URL: <http://italianoperstranieri.loescher.it/il-dialetto-nella-didattica-dell-italiano-l2-riflessioni-esempi-e-proposte-pratiche.n7425>
11. *Manuale linguistico dell'entusiasmo* (2003). Roma : Nutella, 101 c.
12. McWhorter, J. (2016) *What's a Language, Anyway?* Washington : The Atlantic 56 c.
13. Oli, G. C. (1997) *Il mondo della parola*. Milano: Le Monnier. 284 c.
14. *Treccani*. Enciclopedia dell'Italiano. URL: <http://www.treccani.it/vocabolario/>

15. Сердега, Р.Л. (2011) *Українська діалектологія: навчальний посібник*. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна 156 с.